

néhány évig, s a mai Kacsóh Pongrác utcai házban készítette el a János vitéz daljátékot. Keszthely város nagyjai sorozat keretében *Képiró Zoltán* készített emlékermet Kacsóh Pongrácról.

S végül említsük meg, hogy a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat 2017 augusztusában a Béres Kamaraegyüttes előadásában bemutatta a János vitéz daljáték rövidített változatát. A fenti időpontban a Keresztszülők a Moldvai Csángómagyarokért Egyesület, valamint a Kovász Egyesület szervezésében moldvai csángó gyerekek táboroztak Budapesten. Nekik kívántunk – a támogatáson felül – kedveskedni a darab előadásával.

Mint már fent említettük, az Országos Széchényi Könyvtár kiállítást rendezett Kacsóh Pongrác emlékére. A könyvtár honlapján a következőket olvashattuk:

„Óriások közt is nagy és dicső légyen”
címmel Kacsóh Pongrác (1873–1923)

Szenkovits Marci mókái, avagy egy furfangos örmény kalandozásai Erdélyben

A Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint a Romanika Kiadó gondozásában jelent meg Pálffy Gyula Szenkovits Marci mókái című művének reprintje. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által támogatott, könnyed hangvételű és hiánypótló alkotás által az olvasó bepillantást nyerhet az erdélyi örménység magyar társadalomba való beilleszkedésébe.

A kötetben a főhős életén, bohókás karakterén keresztül 23 situációs történet tolmácsolja a korabeli Erdély településeinek hétköznapjait, bemutatva azok magyar-székely társadalmát és bennük az örményeket.

Kali Kinga, a megjelent könyv szerkesztője, fontosnak tartja, hogy a művet

pályáját felidéző kiállítás nyílik a zeneszerző születésének 145. évfordulója alkalmából 2018. november 28-án 15 órakor a Zeneműtárban. Az életmű keresztmetszetét nyújtó tárlaton a nagyközönség első ízben tekintheti meg a zenei gyűjteményben őrzött gazdag szerzői hagyaték számos, eddig ismeretlen dokumentumát, közte Kacsóh néhány matematikai és zenei tárgyú írását. A János vitéz népszerű komponistájának zeneművészi, zeneírói és zenepedagógiai munkásságát bemutató vitrinekben néhány személyes vonatkozású különlegesség is helyet kapott: így az a toll is, melyet a szájhagyomány szerint a zeneszerző egykor a János vitéz megírásakor használt. A megnyitő előadást *Kelemen Éva*, a kiállítás kurátora tartotta.

A kiállítást február végén, lapzárta után tekintettük meg. A tárlatról következő számunkban tájékoztatjuk az Olvasókat.

jellemző aprólékos társadalmi megfigyelésből kiderül, milyen kihívásoknak voltak kitéve a betelepülő örmény csoportok az asszimilációs úton; ez a mai erdélyi örmény közösség tagjai számára segít feldolgozni az elmagyarosodást, a nyelvvesztést, az örmény tradíciók

lemorzsolódását, egyszóval mindazt, amivel a beolvadás járt.

A szerkesztő így ír bevezető tanulmányában: „Pálffy Gyulának műfajilag kapóra jön műve megalkotásában a kor divatja szerinti, a századforduló magyar irodalmában francia mintára létrejött és elterjedt flâneur-irodalom, melynek főhősei egész műveken keresztül flangáló, céltalanul lődörgő, szemlélődő nagyvárosi karakterek – ám *Szenkovits Marciban* a vidéki flâneur, a székely metropolisz, Marosvásárhely vonzáskörzetének kóborló figuráját látjuk megtestesülni; az író így újszerűt alkot a műfaj határain belül. A kószáló irodalmi alakja a századforduló irodalmában általában is a polgári élettel szembenálló figura, kinek nincsen stabil társadalmi helye, nem hasznos tagja a társadalomnak – és aki kóborlásai során csakis az élvezeteket kutatja, sodródik a helyzetekkel, és, miként az Pálffy főhősénél is bizonyítást nyer, minden órának méltóképpen leszakasztja virágát. Különösen érvényes ez a modus vivendi a flangírozó (avagy erdélyiesen szólva: falángérozó) Szenkovits Marcira, akit írója felruház a megbízhatatlan jöttmentek összes rossz tulajdonságával – mindamelllett, hogy jó tulajdonságainak sorozatát, vidám temperamentumát, agyafürtsőségét, szemfüles helyzetfelismerő képességét, életrevalóságát is csodálatja olvasójával.

A kötet történetei a 19. század utolsó évtizedeiben, legfeljebb a századforduló körüli években játszódhatnak – a történetek történelmi-társadalmi háttérét tekintve nagyjából akkor, amikor az Erdélybe 1672-ben betelepített örmények körében immár tömegesen megindulnak, sőt kiteljesednek az 1776-os jogi integrációt követő foglalkozásváltási folyamatok. A jövővény örmények betelepedésük után

társadalmi rést töltöttek ki a magyar társadalomban, köztes pozíciót foglaltak el a feudális urak és a parasztok között; idegenként kezelte őket eleinte nemcsak a magyar törvényhozás, de a magyar társadalom is, századokon át – lassacskán épültek be a magyar nemzettestbe: mindennek látható nyoma, követhető íve van a magyar szépirodalomban is. Idegenségük kirívó, olykor akár gyanús volt – más életfelfogás vezérelte őket, más, a magyartól sokban idegen temperamentummal rendelkeztek; mindezek a különbségek Pálffy művében is szépen kirajzolódnak.

A századfordulóra az örmények identitásának integritása azonban már megbomlott, az integráció elkezdődött, egyre inkább a magyar néphez tartozókként kezdték definiálni önmagukat, etnikai sajátosságait elkezdték feladni, az elmagyarosodás útjára léptek; büszkén hirdették magyarságukat, sőt magyar neveket vettek fel. (A könyvbéli Szenkovits Marci is primán táncolja a magyar csárdásokat, magyar ropogós csizmában. Ugyanakkor az örmények jellegzetes vonásait is hűen viseli – akik, Pálffy szavaival szólva, jók a „kártázás művészetének fejtörő tudományában”.) A kötet keletkezésének időszakában a magyar közéletben az örmények már nem csupán kereskedők, boltosok, postamesterek, uzsorások voltak,

hanem állami hivatalokat is betölthettek, a magyarokhoz hasonlóan. Megindult egy vertikális társadalmi fluktuáció, felemelkedés: az örmények ugyanúgy lehetnek orvosok, állatorvosok, bankárok, ügyvédek, jogtudósok, politikusok, akárcsak a magyarok. Ám Pálffy hőse e könyv lapjain még nem emancipálódott – Szenkovits Marci kereskedőcsaládból származik, akit becsületes és szorgalmas boltos-postamester apja a családi tradíciónak megfelelően szintén kereskedővé kívánna képezni; ámde terve nem sikerül: Marci fia haszontalan alak, himpellér lesz, aki egész életében csak csaklizik-paklizik, hamiskártyázik és pumpol, lumpol, léha életet él, kóklerekedik, dorbézol, csal és mókázik – no meg táncol, de fergetegesen!

Ebben a kettősségben, amellyel Pálffy megalkotja szereplőjét, tetten érhető egyben az a konfliktus is, amely az agrártársadalom és a kereskedők társadalmának értékrendje között feszül. Az agrártársadalom szemléletét tükröző magyar ember mentalitása szerint a munkában illik derekasán elfáradni – ez a szemlélet a kereskedőket elősködőknek, rafinált csalóknak tartja, akik túljárva mindenki eszén,

kihasználják, megzsuppolják a becsületes magyar embereket. Meg persze mindenkit, aki útjukba kerül.

A jog égisze alatt működő Pálffy mindvégig gondosan ügyel szövegében arra, hogy ne lépjen át személyiségjogi határokat – ezért feltehető, hogy Szenkovits Marci figurája végül is nem teljesen valós, feltételezhető, hogy nem egyetlen ember tulajdonságait tömöríti az író főszereplőjébe, inkább általános megfigyeléseivel ruház fel egy talán kapóra jött valós figurát. Annál is inkább erre mutat az értelmezés, mivel néhány ismertebb erdélyi, székely tréfás anekdotát is fellelhetünk a szövegben, amelyeket az író Marci számlájára ír.”

A könyv kiadói erősíteni kívánják az erdélyi örmények identitását, lehetőséget adva, hogy olvasása által régi és leendő tagjaink újra és újra reprodukálhassák a korabeli közösségi múltat: ezáltal akár családjuk történetét.

A könyvről, amelyet rendezvényeinken *Horváth Zoltánnál* is megvásárolhatnak, az alábbi linken olvashatnak bővebben: <https://www.prae.hu/article/10723-egy-furfangos-ormeny-kalandozasai-erdelyben/>

Fővárosi Örmény Önkormányzat

A magyarörmény tudástár tartalmából – 1. rész

Könyvek:

Szongott Kristóftól a Szamosújvár monográfiája sorozat 1, 2, 3 és 4. kötetei, valamint A magyarhoni örmény családok Genealógiája.

Ávedik Lukácstól Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája, 1896.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek által kiadott konferencia kötetek:

Az örmény katolikus egyház története és művészete konf. 1997. november 20-22.

Az erdélyi magyarörmények társadalmi szerepe, az örmény-katolikus egyháza és identitástudata régen és ma, Konferencia, Szamosújvár 1999. november 20-21.

Örménymagyarok, akik hatottak, alkottak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen, Konferencia, Kolozsvár-Szamosújvár, 2001. szeptember 14-16.

A 300 éves örmény szertartású római katolikus egyház és közösségei Magyarhonban régen és ma, Konferencia, Budapest 2000 szeptember 29 – október 01.

Bereczki Fodor Enikő

Keresztre feszítve, kardélre hányva (részletek)

Brutálisan megkínzott nők és gyerekek, koncentrációs táborok, levágott fejek, megpatkolt, és halálra táncoltatott áldozatok. 101 éve kezdődött az örmény népirtás.

Aurora Mardiganian az örmény népirtás *Anne Frankja*, bár ő túlélte a borzalmakat. Visszaemlékezéseiben leírja, hogy megerőszkolták, és hárembe kényszerítették. Sok ezer örmény nő osztozott sorsában, többségüket végül megölték. Malatiában látta, hogy 16 lányt keresztre feszítenek, és a testüket keselyűk falják fel. Az ő könyve alapján készült az 1918-as *Ravished Armenia* c. film...

Visszatérve a 101 évvel ezelőtti tragikus eseményekre, fontos megjegyezni, hogy a főként ifjútörökök által elkövetett népirtásról tudott az akkori világ, az első világháborúban ott állomásozó nyugat-európai katonák, amerikai, skandináv és német miszisionáriusok beszámolóinak és látleteinek köszönhetően. *Winston Churchill* adminisztratív holokausztnak nevezte a megszárlást: „Ezt a bűncselekményt politikai okokból tervezték meg és hajtották végre. Lehetőség adódott arra, hogy a török földet megtisztítsák a keresztény népcsoporttól”. A híradások a második világháborúban pedig nem másnak, mint magának *Hitler*nek adtak ihletet a Lebensraum téveszméjéhez, és a különös kegyetlenséggel megtervezett zsidó holokauszthoz. A legismertebb beszéd, amelyben Hitler az örményeket említi, 1939-ben hangzott el, itt utalt arra, hogy az Anatóliában évezredek óta szétszórva élő örmény keresztény kisebbségből néhány év leforgása alatt körülbelül másfél millióval kevesebb lett, a maradék nemzeti és vallási identitását megtagadva az állam vallását felvéve teljesen asszimilálódott a muszlim világba vagy szétszóródott a diaszpórába: „*Kiadtam*

a parancsot – és bárkit, aki csak egy szóval is bírálni mer ezért, a kivégzőosztag elé állítottak – hogy háborús céljaink nem csak bizonyos vonalak elérését, hanem az ellenség fizikai megsemmisítését is magukban foglalják. Ennek megfelelően halálfejes alakulatokat riadókézsültségbe helyeztem – egyelőre csak keleten – azzal a parancssal, hogy küldjenek halálba irgalmatlanul és könyörület nélkül minden lengyel származású és nyelvű férfit, nőt és gyereket. Csak így szerezhethük meg azt az életteret (Lebensraum), amelyre szükségünk van. Végül is, ki beszél ma már az örmények megsemmisítéséről?”

– Mindannyian az örmény népirtás túlélőinek leszármazottai vagyunk. Nagyszüleink hihetetlen, gyakran visszatérő történeteket meséltek nekünk arról, hogyan éltek túl a szörnyűségeket. Kisgyerekek vagy még csak csecsemők voltak, amikor az történt. Az én nagyszüleim életét egy kisváros török polgármestere mentette meg, amikor Szíria, a sivatag felé menekültek – mondta *Serj Tankian*, a System of a Dawn nevű együttes örmény származású frontembere korábban a Rolling Stone magazinnak adott interjúban. A teljes képhez az is hozzátartozik, hogy a jereváni genocídium központban nem találunk az előbbihez hasonló, török életmentőkre szóló utalást. *Fodor Gábor* turkológus szerint is olyan történelmi eseményről van szó, amelynek a mai napig van egy török és egy örmény értelmezése...

Az örmény kérdés nem csak a geopolitikában, a társadalmi párbeszédben,